

Pampigt. Ett av förslagen i Holmentävlingen innebar drastiska förändringar i huvudfasaden. ARKIVBILD: HÅKAN SJÖSTRÖM

Bevarare. Fil lic Marie Nisser vid Tekniska högskolan var en av de utomstående som på 70-talet starkt bidrog till att allmänheten fick upp ögonen för de gamla fabriksmiljöerna vid Strömmen. Här arrangerar hon en guidning vid Drags med inhemska och utländska experter. ARKIVBILD: NT-FOTO

Kritik. Under Holmenbyggarnas omvandling av Holmenområdet hördes det vid flera tillfällen kritiska röster på att det revs för mycket. ARKIVBILD: BJÖRN LARSSON

Återbildad. I arkitekten Alexis Pontviks förslag ingick att Strömmen kom tillbaka längs Kvarngatan, vilket också innebar att Kvarnholmen skulle återuppstå.

Holmentävlingen. Holmens Bruk ville inte ha en ren idétävling, utan en där arkitekternas visioner kunde komma till praktisk användning. Bilden från en rundvandring inför tävlingen 1986. ARKIVBILD: BJÖRN LARSSON

Inte självklart. Det var en kombination av utomstående och några få lokala bevarare som skapade en opinion för att rädda det vi idag kallar för Industrilandskapet. Bilden från mitten av 70-talet under en promenad av initierade i ämnet. ARKIVBILD: NT-FOTO

Till slut blev Industrilandskapet en stor tillgång för staden

NORRKÖPING

Bevarandet av de gamla fabriksmiljöerna var inte helt självklart. På 60-talet ville krafter inom kommunen riva många av byggnaderna. Men till slut började de betraktas som en tillgång.

Under 60-talet fanns det kommunala tjänstemän som i sina visioner såg hur större delen av de gamla fabriksbyggnaderna var rivna och ersatta med höghus.

Ett par år tidigare hade finansmannen Axel Wenner-Gren fått tillstånd av staden att riva stora delar av kvarteret Knäppingsborg invid Gamlabro, med anor av snustillverkning och av kvarnreförelse. I stället fick han en byggrätt på ett 14-våningars kontorshus.

Vilket i sig kan berättas något om vilka stämningar som rådde i Rådhuset.

Norrköpingsborna i stort intog en neutral inställning. Inom loppet av ett par decennier hade staden förlorat sin identitet och sin industriella karaktär. För invånarna stod många av de gamla textilfabrikerna därför som dystra minnesmärken över arbeten som hade varit smutsiga, bullriga och dåligt avlönade.

Samtidigt var stora delar ett stängt område, bakom plank och vaktkurer. Och någon opinion för att bevara verkade det inte finnas.

Fick upp ögonen

Det var egentligen en kombination av utomstående och några få lokala bevarare som gjorde att Norrköping till slut fick upp ögonen för att rädda det vi i dag kallar för Industrilandskapet.

I tidsskriften Arkitektur (1970) beskrev professor Göran Lindahl det unika med de gamla fabriksmiljöerna som låg som ett pärlband längs Strömmen. Men samtidigt ställdes frågan hur

”Resultatet, med De Geerhallen som kronan på verket, känns i dag nästan som självklart för oss.”

framtiden såg ut; ”Norrköpings massa av gammal outnyttjad industribyggnad, samlad mitt i centrum, utgör ett av de egendomligaste stadsbyggnadsproblem någon svensk stad har att bemästra. Vad skall ske med detta område, som dessutom tillväxer, den säkert inte avlägsna stund, då Holmens pappersbruk bryter upp från sin fullproppade tomt?”

Motion i fullmäktige

Något år tidigare hade dåvarande chefredaktören på Norrköpings Tidningar, Gunnar Henrikson, tillsammans med Nils Lennstam, motionerat i kommunfullmäktige om ett handlingsprogram för kulturmiljöfrågor i kommunen. Där ingick industrimiljöerna vid Strömmen, vilka de hävdade hade ett högt kulturhistoriskt värde.

Ett faktum, som poängterades av just Göran Lindahl;

”Till och med i de gamla engelska textilstäder-

na torde det vara svårt att uppdriva en så förtärad och ännu väl bevarad miljö från storindustrins genombrottsstid”, skrev han i Arkitektur.

Men frågan om ett bevarande berörde alltså inte bara den kulturhistoriska aspekten. Det var lika mycket en fråga för de kommunala stadsplanerarna. Hur skulle området kunna utnyttjas?

Tekniska högskolan

Från kommunens sida försökte de styrande under mitten på 70-talet att få in några av de statliga verken i de gamla fabriksbyggnaderna. Bland annat fick Sjöfartsverket erbjudande om att flytta in i Drags, men där sade den utlokaliserade personalen nej.

Under flera år uppstod ett vakuum, där det fördes diskussioner fram och tillbaka om Industrilandskapets framtid, som till slut började betraktas mer som en tillgång än ett problem. Marie Nisser, forskare vid Tekniska Högskolan, var

ytterligare en utomstående som starkt bidrog till att förändra synen.

På 1970-talet uppmärksammade hon Norrköpings industribyggnad i ett antal artiklar och uppsatser. Hon var även på plats ett flertal gånger med både inhemska och utländska experter för att visa det unika med området och varför det borde bevaras och återanvändas.

Holmentävlingen

Ett annat viktigt inslag var när Stadsmuseet öppnades i Bergsbrogården 1981. Tidigare hade tomma fabrikslokaler efter textilen oftast fyllts upp av småföretag, exempelvis små verkstäder och serviceföretag. Vid Bergsbrogården blev det helt annorlunda och Stadsmuseets tillkomst visade att det gick att både fylla och återanvända miljöerna i Industrilandskapet.

Ett faktum, som senare fick sin stora symboliska betydelse när Strykjärnet förvandlades

till ett Arbetets Museum. När Holmens Bruk väl hade avvecklats pappersbruket och flyttat ut till Braviken, skulle en stor del av Industrilandskapet komma att stå tomt. Holmen anordnade därför en stor nordisk arkitektävling, vilken resulterade, i inte mindre än, 47 förslag. Efter flytten ut till Braviken såldes Holmenområdet till Holmenbyggarna som, när förvandlingen blev aktuell, använde sig av de bästa förslagen i arkitektävlingen.

Resultatet, med De Geerhallen som kronan på verket, känns i dag nästan självklart för oss.

Likasa Industrilandskapet som helhet. Men. Bevarandet av de gamla fabriksmiljöerna var alltså inte helt självklart.

LASSE SÖDERGREN

Reporter. 011-200 151
lasse.sodergren@nt.se

